

Европейска
КОМИСИЯ

Ново начало за СОЦИАЛНИЯ ДИАЛОГ

Социална Европа

Ново начало за СОЦИАЛНИЯ ДИАЛОГ

Европейска комисия

Генерална дирекция „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“

Отдел А2

Текстът е завършен през август 2016 г.

Нито Европейската комисия, нито което и да е лице, действащо от нейно име, носят отговорност за начина, по който би могла да бъде използвана съдържащата се в настоящата брошура информация.

Препратките в настоящата публикация са били правилни към момента на завършване на текста.

© Заглавна снимка: Европейски съюз

За всяка употреба или възпроизвеждане на снимков материал извън авторското право на Европейския съюз трябва да бъде искано разрешение директно от притежателя(ите) на авторските права.

Europe Direct е услуга, предназначена да ви помогне да намерите отговори на въпросите, които си задавате за Европейския съюз.

Единен безплатен номер (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Информацията, както и повечето обаждания са безплатни (възможно е обажданията от мрежата на някои оператори, от обществени телефони или от хотели да бъдат таксувани).

Допълнителна информация за Европейския съюз можете да намерите в интернет (<http://europa.eu>).

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2016 г.

ISBN 978-92-79-60879-7 - doi:10.2767/176856 (print)

ISBN 978-92-79-60831-5 - doi:10.2767/26407 (PDF)

© Европейски съюз, 2016 г.

Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

Printed in Belgium

Отпечатано върху хартия, избелена без употреба на елементарен хлор (ECF)

Разбиране на европейския социален диалог

Под социален диалог се разбира дискусиите, консултациите, преговорите и съвместните действия, които се водят редовно между социални партньори, като работодатели и профсъюзи. Социалният диалог обхваща широк набор от социални и трудови въпроси, а понякога включва и публичните органи. На равнище ЕС той бе стартиран през 1985 г. от председателя на Европейската комисия Делор в замъка Val Duchesse.

Развиването и подпомагането на социалния диалог е основен елемент на европейския социален модел, тъй като той играе важна роля за насърчаването на конкурентоспособността и справедливостта и за повишаването на икономическия просперитет и социалното благосъстояние. Европейският социален диалог допълва социалния диалог, който се води на национално равнище.

НИВА НА ДИАЛОГ

МЕЖДУСЕКТОРЕН

Обхваща икономиката като цяло

СЕКТОРЕН

Обхваща работниците и работодателите в повече от 40 конкретни сектора на икономиката

ВИДОВЕ ДИАЛОГ

ДВУСТРАНЕН

Диалог между европейските организации на работодателите и организациите на работниците

ТРИСТРАНЕН

Взаимодействие между организациите на работодателите, профсъюзите и институциите на ЕС (Европейската комисия, Европейския съвет, Съвета на Европейския съюз)

ДВИЖЕЩИ СИЛИ НА ДИАЛОГА

АВТОНОМНИ

Всички видове съвместни дейности, които следват работните програми на социалните партньори

ОСНОВАНИ НА ДОГОВОРИТЕ

Консултации и възможни преговори за сключване на споразумения в области на социалната политика (членове 153—155 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС))

Кои са европейските социални партньори?

МЕЖДУСЕКТОРНИ СОЦИАЛНИ ПАРТНЬОРИ

Междусекторният социален диалог включва организациите, които представляват работниците и работодателите както от частните, така и от публичните сектори, малките и средните предприятия (МСП) и професионалния и управленския персонал.

Общи междусекторни организации:

- Конфедерация на европейския бизнес (BUSINESSEUROPE)
- Европейски център на работодателите и предприятията с публично участие и предприятията, предоставящи услуги от общ интерес (CEEP)
- Европейска конфедерация на профсъюзите (ETUC)

Междусекторни организации, представляващи определени категории работници или предприятия:

- Европейска асоциация на занаятите и малките и средните предприятия (UEAPME)
- Съвет на професионалния и управленския персонал (Eurocadres)
- Европейска конфедерация на изпълнителския и управленския персонал (CEC)

Специфични организации

- Асоциацията на европейските търговски палати (Eurochambres)

СЕКТОРНИ СОЦИАЛНИ ПАРТНЬОРИ

Около 80 европейски организации от конкретни икономически сектори участват в социалния диалог в рамките на съответните си сектори.

Представителност

С цел дадена организация да бъде призната като партньор в европейския социален диалог, тя трябва да бъде организирана на равнище ЕС и да бъде в състояние да участва в консултации и в преговори за сключването на споразумения. Организациите следва да **представяват** няколко държави — членки на ЕС, а техните национални членове трябва да бъдат признати като социални партньори в своите съответни държави.

Представителните заинтересовани организации по смисъла на членове 154—155 от ДФЕС трябва:

- да бъдат междусекторни или да са свързани с конкретни сектори или категории и да са организирани на европейско равнище;
- да са съставени от организации, признати за неразделна част от структурите на социалните партньори в държавите членки, да имат правото да договарят споразумения и да представляват няколко държави членки; и
- да разполагат със съответни структури, позволяващи им ефикасно участие в процеса на консултиране⁽¹⁾.

От 2006 г. насам Eurofound, агенцията на ЕС, която отговаря за провеждането на изследвания на условията на живот и труд, е извършила над 40 проучвания на представителността. Eurofound предоставя на Комисията доказателствата, които са необходими, за да се оцени представителността на европейските социални партньори.

(1) Решение 98/500/ЕО на Комисията от 20 май 1998 г.

Видове диалог

Европейският съюз насърчава социалния диалог. След като организациите на работодателите и организациите на работниците на европейско равнище решат да започнат официален процес на водене на диалог, Комисията ще осигури рамката, която да даде възможност за това. Тази рамка включва Комитета за междусекторен социален диалог, както и 43 комитета за секторен социален диалог, които обхващат такива различни сектори на икономиката, като например селско стопанство, банково дело, търговия, гражданско въздухоплаване, строителство, химическа промишленост, образование, болници и здравни грижи, хотелиерство и ресторантьорство, транспорт и много други (вж. стр. 12 за пълен списък на обхванатите сектори).

Двустранният социален диалог на европейско равнище се осъществява между организациите на работодателите и организациите на профсъюзите. Обсъжданите въпроси могат да засегнат промишлеността като цяло или конкретни сектори на икономиката. Двустранният диалог се води в рамките на горепосочените комитети, като Европейската комисия действа като координатор и медиатор.

При **тристранния социален диалог** представителите на организациите на работодателите и организациите на работниците се срещат с представители на институциите на ЕС (Европейската комисия, Европейския съвет, Съвета на ЕС) два пъти годишно по време на Тристранната социалната среща на високо равнище за растеж и заетост. Освен това те водят редовни преговори на техническо и политическо равнище по въпросите на макроикономиката, заетостта, социалната закрила, образованието и обучението.

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ?

Секторният социален диалог се е развил значително — от едва 19 сектора на икономиката през 1999 г. до 43 комитета през 2016 г. Освен това в резултат на него са постигнати шест рамкови споразумения, приложени с директиви (например в областта на морския транспорт, железопътния транспорт, гражданското въздухоплаване, болниците и здравното обслужване, и вътрешните водни пътища). Работата на комитетите се ръководи от работни програми, договорени от социалните партньори.

Форуми за европейски социален диалог

- **Тристранна социална среща на високо равнище:** предвид факта, че в тристранната социална среща на високо равнище участват високопоставени лица (на президентско равнище) и нейната обвързаност с процеса на вземане на решения на Европейския съвет, тя служи като основния политически форум за консултиране със социалните партньори. Тъй като тристранната социална среща на високо равнище предшества заседанията на Европейския съвет през март и октомври, тя е ключова възможност за разискване на икономическата и социалната политика, която се обсъжда по-късно от държавните и правителствените ръководители.
- **Макроикономически диалог (МИД):** Макроикономическият диалог е форум на високо равнище (министерско равнище) за обмен на мнения между Съвета, Комисията, Европейската централна банка и социалните партньори. Създаден през юни 1999 г. от Европейския съвет в Кьолн, неговата цел е да допринесе за растежа и стабилността на макроикономическата рамка на ЕС.
- **Комитет за междусекторен социален диалог (КМСД):** Комитетът за междусекторен социален диалог е основният форум на ЕС за двустранен социален диалог на междусекторно равнище.
- **Комитети за секторен социален диалог (КССД):** комитетите за секторен социален диалог служат като форум за обсъждане и провеждане на консултации по отношение на предложенията за социална политика в конкретни сектори.
- **Форумът за социален диалог** улеснява обмена на информация между всички организации на социални партньори от ЕС и Комисията.
- Консултативни комитети.
- Семинари и съвместни проекти на социалните партньори.

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ?

Съгласно Договора за ЕС социалните партньори могат пряко да моделират трудовите взаимоотношения в цяла Европа чрез сключване на споразумения на равнище ЕС.

Как функционира социалният диалог?

Социалните партньори познават действителността по отношение на работните места в Европа. Те разбират нуждите на работниците и предприятията, и защитават техните интереси. Ангажирането им на равнище ЕС спомага за гарантирането, че инициативите на равнище ЕС са съобразени с техните безпокойства. В резултат на това те играят ключова роля за разработването на социалната политика на ЕС и за определянето на европейски социални стандарти. Диалогът между социалните партньори не само оказва влияние върху начина на организация на трудовите пазари и труда, но също така спомага за повишаване на икономическия растеж, създаването на работни места и гарантирането на справедливост на работното място. Съответно ролята на Европейската комисия е да подпомага и да насърчава социалния диалог.

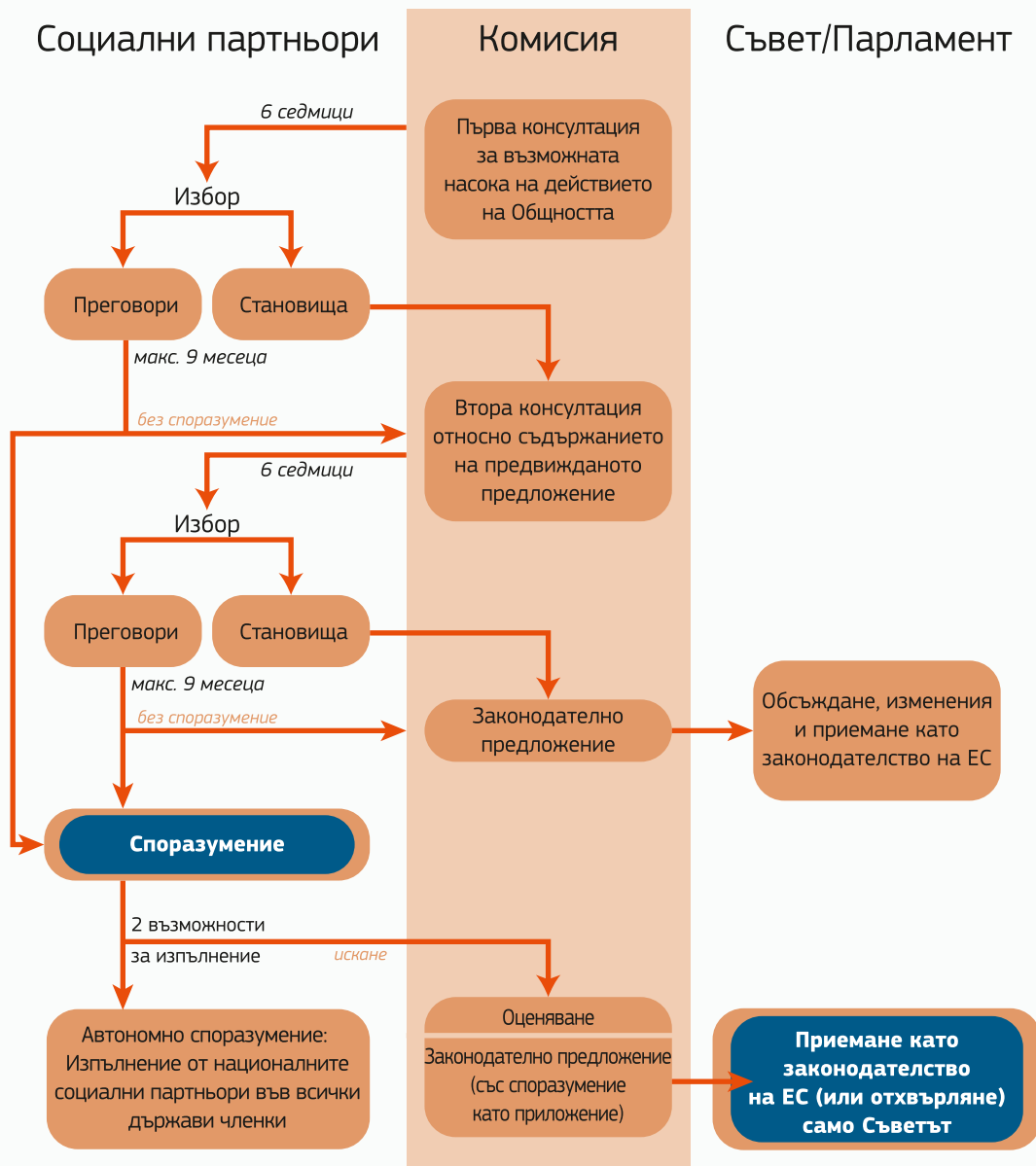
Основната роля на социалните партньори за формиране на законодателството по отношение на социалната политика е определена в членове 152, 154 и 155 от Договора за функционирането на ЕС (ДФЕС).

Както е представено в графиката по-долу, преди Комисията да внесе предложение в областта на социалната политика, тя се консултира със социалните партньори, първоначално относно възможната насока на дадено действие на ЕС и ако Комисията счете, че е препоръчително действие на равнище ЕС, и относно съдържанието на предвижданото предложение. Социалните партньори могат да се ограничат до представянето на Комисията на становище или препоръка по въпросната тема или те могат сами да започнат преговори по въпроса съгласно член 155 от ДФЕС.

С член 155 се предоставя също така право на социалните партньори да договарят споразумения по собствена инициатива. Тези споразумения могат след това да бъдат изпълнени в целия ЕС от самите социални партньори или чрез законодателството на ЕС.

Процедура за консултиране и преговори съгласно членове 154 и 155

Постигане на резултати

Към днешна дата в резултат на процедурата за преговори в рамките на социалния диалог (членове 154—155 от ДФЕС) са изготвени четири междусекторни споразумения, които са приложени чрез директиви:

- рамковото споразумение от декември 1995 г. относно **родителския отпуск**, с което на всички служители се предоставя индивидуално, непрехвърляемо право на най-малко тримесечен отпуск, докато тяхното дете достигне определена възраст (която ще се определи на национални равнище), но не повече от 8 години. Това споразумение дава право също така на служителите да отсъстват от работа по належащи семейни причини (Директива 96/34/ЕО);
- социалните партньори **презглеждаха споразумението относно родителския отпуск** през юни 2009 г. Промените включваха увеличаване на продължителността на минималния родителски отпуск от три до четири месеца на служител, като най-малко един месец от периода на отпуска е непрехвърляем между родителите (Директива 2010/18/ЕС);
- с рамковото споразумение от юни 1997 г. за **работа при непълно работно време** бе установен принципът на забрана за третиране на работниците на непълно работно време по по-неблагоприятен начин, отколкото работниците на пълно работно време, само поради това че работят на непълно работно време (Директива 97/81/ЕО);
- с рамковото споразумение от март 1999 г. относно **срочната работа** бе определен принципът на забрана за третиране на работниците на срочни трудови договори по по-неблагоприятен начин, отколкото работници на безсрочни трудови договори за сравнение, само поради това че те имат срочен трудов договор (Директива 1999/70/ЕО).

С директиви са приложени също така и редица **секторни споразумения**. Те включват споразумения за установяване на ограничения за работното време в различни сектори на транспорта (корабоплаване, гражданско въздухоплаване, железопътен транспорт, вътрешен воден транспорт), за прилагане на Морската трудова конвенция или за предотвратяване на нараняванията с остри инструменти в болничния сектор и сектора на здравното обслужване.

Социалният диалог на ЕС може да доведе също така до сключването на **автономни споразумения**. В тези случаи социалните партньори установяват обща рамка на равнище ЕС, с която техните свързани национални организации се задължават да прилагат споразумението в съответствие с националните процедури и практики, специфични за управлението, труда и държавите членки. Понастоящем има четири автономни споразумения, сключени на междусекторно равнище:

- **работа от разстояние** (2002 г.)
- **стрес на работното място** (2004 г.)
- **тормоз и насилие на работното място** (2007 г.)
- **приобщаващи пазари на труда** (2010 г.)

Приобщаващи пазари на труда: През 2010 г. междусекторните социални партньори на равнище ЕС приеха съвместно автономно рамково споразумение, с което очертаха какво може да се направи за подобряване на приобщаването на пазара на труда. В споразумението са представени основните предизвикателства и са разработени редица действия, които социалните партньори могат да предприемат, за да помогнат на хората в неравностойно положение да навлязат, да останат и да напредват на пазара на труда. С него се цели също така да се повиши информираността сред работодателите и работниците относно ползите от приобщаващи пазари на труда.

Предотвратяване на насилието и тормоза на работното място: Изследванията показват, че всяка година един на всеки 20 работници е изложен на психически и/или сексуален тормоз. В отговор на тази констатация през 2007 г. работодателите и профсъюзите постигнаха споразумение за прилагане на подход на нулева толерантност към психическия и сексуалния тормоз, както и към физическото насилие на работното място. Със споразумението бяха установени процедури, по които европейските дружества да разрешават възможни случаи.

Автономни споразумения бяха сключени също така на секторно равнище (като например **споразумението** от 2004 г. относно европейския лиценз за машинисти на влакове, осъществяващи трансгранични услуги в условията на оперативна съвместимост) и на междусекторно равнище (като например **споразумението** от 2006 г. за здравословни условия на труд чрез спазване на добрите практики при обработка и използване на кристален силициев диоксид и продукти, съдържащи кристален силициев диоксид).

Резултатите от социалния диалог се изразяват далеч не само в законодателство и автономни споразумения. Значителна част от работата на европейските социални партньори включва следване на съответните промени в политиките на ЕС и гарантиране, че тяхната обща позиция се зачита в интерес на дружествата и работниците, които представляват. Европейският социален диалог води също така до публикуване на различни съвместни текстове и инструменти, които предоставят политически насоки и практически съвети в подкрепа на дейностите на техните членове.

Рамка за действия относно младежката заетост: През юни 2013 г. междусекторните социални партньори на ЕС подписаха рамка за действие относно младежката заетост. С нея те се обвързаха да насърчават решения за намаляване на младежката безработица и отправиха призив към националните социални партньори, публичните органи и други заинтересовани страни да работят активно за постигането на тази цел.

Ново начало за социалния диалог

Социалният диалог е важен за насърчаването както на конкурентоспособността, така и на справедливостта в Европа. Държавите с дългогодишна традиция в областта на социалния диалог имат по-силни, по-стабилни икономики и често са най-конкурентните в Европа.

Предвид важната роля на социалния диалог и положителните ползи, които той носи за икономиката на дадена държава, предизвикателството днес е да се засили неговата роля във всички държави — членки на ЕС.

В отговор на това предизвикателство председателят на Европейската комисия Жан-Клод Юнкер обяви „ново начало за социалния диалог“. Инициативата беше стартирана на конференция на високо равнище през март 2015 г., по време на която социалните партньори и Комисията постигнаха съгласие, че е необходимо:

- по-активно участие на социалните партньори в европейския семестър,
- по-силен акцент върху изграждането на капацитет на националните социални партньори,
- по-засилено участие на социалните партньори в политиката и законотворчеството на ЕС,
- по-ясна връзка между споразуменията на социалните партньори и програмата за по-добро регулиране.

Скоро след конференцията бяха предприети мерки за изпълнението на тези цели и допълнителни конкретни действия бяха официално формулирани със съвместна декларация, подписана на 27 юни 2016 г. от заместник-председателя на Европейската комисия, отговарящ за еврото и социалния диалог Валдис Домбровскис, комисаря по въпросите на заетостта, социалните въпроси, уменията и трудовата мобилност Мариан Тейсен, европейските междусекторни социални партньори (Европейската конфедерация на профсъюзите (ETUC), Конфедерацията на европейския бизнес (BUSINESSEUROPE), Европейска асоциация на занаятите и малките и средните предприятия (UEAPME), Европейския център на работодателите и предприятията с публично участие и предприятията, предоставящи услуги от общ интерес (CEEP)) и Нидерландското председателство на Съвета на Европейския съюз.

В съвместната декларация се подчертава основната роля на европейския социален диалог като важен компонент от процеса на разработване на политиките на ЕС в областта на заетостта и социалните въпроси. В нея са определени също така действията, които трябва да се предприемат от страните, които са я подписали, с цел по-нататъшно засилване на социалния диалог на европейско и национално равнище. Освен това в декларацията е направено позоваване на заключенията относно инициативата за „ново начало за силен социален диалог“, приети по-рано през юни 2016 г. от министрите на заетостта и социалните въпроси на държавите от ЕС.

Социални партньори в междусекторния социален диалог

Европейска конфедерация на профсъюзите (ETUC)	http://www.etuc.org
Конфедерация на европейския бизнес (BUSINESSEUROPE)	http://www.businessseurope.eu
Европейски център на работодателите и предприятията с публично участие и предприятията, предоставящи услуги от общ интерес (CEEP)	http://www.ceep.eu
Европейска асоциация на занаятите и малките и средните предприятия (UEAPME)	http://www.ueapme.com
Съвет на професионалния и управленския персонал (Eurocadres) — като част от делегацията на Европейската конфедерация на профсъюзите (ETUC)	http://www.eurocadres.org
Европейска конфедерация на изпълнителския и управленския персонал (CEC) — като част от делегацията на Европейската конфедерация на профсъюзите (ETUC)	http://www.cec-managers.org

Комитети за секторен социален диалог

Сектори на природните ресурси	Селско стопанство	Рудодобив	Морски риболов
	Химическа промишленост	Строителство	Електроенергия
Производствени сектори	Производство на храни и напитки	Обувна промишленост	Производство на мебели
	Газ	Металургия	Хартиена промишленост
	Корабостроене	Стоманодобивна промишленост	Производство на захар
	Кожаро-кожухарска промишленост	Текстилна промишленост	Дървообработване
	Аудиовизуални услуги	Банково дело	Обществено хранене
Сектори на услугите	Централни държавни администрации	Гражданско въздухоплаване	Търговия
	Образование	Графичен дизайн	Хотелиерство и ресторантьорство
	Болници	Промишлено почистване	Вътрешни водни пътища
	Застраховане	Сценични изкуства	Местно и регионално управление
	Морски транспорт	Лични услуги	Пристанища
	Пощенски услуги	Частна охрана	Професионален футбол
	Железопътен транспорт	Автомобилен транспорт	Далекосъобщения
	Временна трудова заетост		

КАК ДА СЕ СДОБИЕМ С ПУБЛИКАЦИИТЕ НА ЕС?

Безплатни публикации:

- един екземпляр:
чрез EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- повече от един екземпляр или постери/карти:
от представителствата на Европейския съюз (http://ec.europa.eu/represent_bg.htm),
от делегациите в страни извън Европейския съюз (http://eeas.europa.eu/delegations/index_bg.htm),
като се свържете с услугата Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_bg.htm)
или като се обадите на 0080067891011 (безплатен номер в ЕС) (*).

(*) Информацията, както и повечето обаждания са безплатни (възможно е обажданията от мрежата на някои оператори, от обществени телефони или от хотели да бъдат таксувани).

Платени публикации:

- чрез EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Предвид важната роля, която социалният диалог играе за европейския социален модел, като насърчава конкурентоспособността, справедливостта, икономическия просперитет и социалното благосъстояние, Европейската комисия работи за насърчаване на социалния диалог в целия ЕС. В основата на това усилие е „новото начало за социалния диалог“, съвместна инициатива, която е насочена към по-нататъшното засилване на социалния диалог на европейско и национално равнище.

Допълнителна информация относно социалния диалог
<http://ec.europa.eu/social/socialdialogue>

#EUsocdia

Можете да изтеглите нашите публикации или да се абонирате безплатно на:
<http://ec.europa.eu/social/publications>

Ако желаете да получавате редовно актуална информация за Генерална дирекция „Заетост, социални въпроси и приобщаване“, регистрирайте се, за да получавате безплатния електронен бюлетин „Социална Европа“ на:
<http://ec.europa.eu/social/e-newsletter>

<https://www.facebook.com/socialeurope>

https://twitter.com/EU_Social

